ΜΙΑ ΜΕΤΑΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΕΠΙΓΡΑΦΗ

Ἐν τῷ Β.´ τόμῳ τῆς Ἐπετηρίδος ταύτης, σελ. 321 - 329, ἐδημοσιεύθησαν 42 σημειώματα ἀγνώστων ὀνομάτων καλλιτεχνῶν κλπ. ἐξ ἐπιγραφῶν μεταβυζαντινῶν ἐκκλησιῶν, προερχόμενα ἐκ τοῦ Ἀρχείου τῆς Ἐφορείας Βυζαντινῶν ἀρχαιοτήτων.

Εἶναι γνωστόν, ὅτι ἐν ταῖς πλείσταις τῶν τοιούτων ἐπιγραφῶν μνημονεύονται, πλὴν τῶν καλλιτεχνῶν, κατεχόντων συνήθως τὴν τελευταίαν θέσιν, καὶ τὰ ὀνόματα μετὰ τῶν τίτλων πάντων ἐκείνων τῶν κληρικῶν ἢ λαϊκῶν, οἵτινες ὁπωσδήποτε συνετέλεσαν ὑπὲρ τῆς ἀνεγέρσεως ἢ ἀνακαινίσεως καὶ ἱστορήσεως ἱερῶν ναῶν καὶ μονῶν ἢ ἄλλων εὐαγῶν ἱδρυμάτων.

Ὑπάρχει ὅμως καὶ σπανιώτερον παράδειγμα ἐπιγραφῆς, καθ᾽ ὃ παρασιωπᾶται καὶ ἀποκρύπτεται τὸ ὄνομα εἴτε τοῦ κτίτορος καὶ ἀνακαινιστοῦ, εἴτε τοῦ καλλιτέχνου ἱεροῦ τινος ἱδρύματος. Τὸ γεγονὸς τοῦτο ὀφείλεται προφανῶς εἰς χριστιανικὴν μετριοφροσύνην, ἐμπνευσθεῖσαν ἐκ τῆς ρητῆς ἐντολῆς τοῦ Σωτῆρος: «Μὴ γνώτω ἡ ἀριστερά σου τί ποιεῖ ἡ δεξιά σου»· καὶ «Σὺ δὲ ὅταν προσεύχῃ, εἴσελθε εἰς τὸ ταμιεῖόν σου, καὶ κλείσας τὴν θύραν σου πρόσευξαι τῷ πατρί σου τῷ ἐν τῷ κρυπτῷ, καὶ ὁ πατήρ σου ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ ἀποδώσει σοι ἐν τῷ φανερῷ» (Εὐαγγέλιον Ματθ. ϛ´ 3,6).

Τοιαύτην μετριόφρονα ἐπιγραφὴν εὗρον κατ᾽ Ἀπρίλιον τοῦ 1925 ἔν τινι ναΐσκῳ, κειμένῳ παρὰ τὴν ἱερὰν μονὴν τῆς Φανερωμένης νοτίως τῆς Κορίνθου, κατὰ τὴν περιφέρειαν τῆς κώμης Χιλιομοδίου, ἄλλοτε πρωτευούσης τοῦ καταργηθέντος δήμου Κλεωνῶν. Ἡ μονὴ αὕτη, ἀφιερωμένη εἰς τὴν μνήμην τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου[1], εἶναι ἄγνωστον πότε ἀκριβῶς ἱδρύθη, ἀπολεσθέντων τῶν ἱστορικῶν αὐτῆς ἐγγράφων κατὰ τὰς πολεμικὰς περιπετείας τῶν περὶ τὸ 1821 πιθανῶς χρόνων· φαίνεται ὅμως, ὅτι εἶναι κτίσμα τοῦ τελευταίου αἰῶνος τῆς τουρκοκρατίας. Ἀλλ᾽ ἔξω τοῦ περιβόλου τῆς μονῆς ὑπάρχει ὁ εἰρημένος παλαιότερος ναΐσκος, τοῦ ὁποίου ἅπασα ἡ ἐσωτερικὴ ἐπιφάνεια τῶν τοίχων ἦτο πλήρης ἁγιογραφιῶν, σήμερον ἐν μέρει κατεστραμμένων. Εὐτυχῶς σώζεται πλήρης ἡ ἐπιγραφή, ἡ δηλοῦσα τὸν χρόνον τῆς ἀνακαινίσεως τοῦ ναοῦ (21 Αὐγούστου 1907), τιμωμένου ἐπ᾽ ὀνόματι τῆς Ἁγίας Μαρίνης, καὶ τὸ ὄνομα τοῦ ἱστορήσαντος αὐτὸν ζωγράφου Δημητρίου Κακάρα, ὅστις ἰδίᾳ χειρὶ ἔγραψε καὶ τὴν δημοσιευομένην ἐνταῦθα ἐπιγραφὴν ταύτην κατὰ πιστὸν ἀντίγραφον, τηρουμένων καὶ τῶν ἀνορθογραφιῶν αὐτῆς:

† Ἀνεκαινίσθη· καὶ οἰστοριθη· ο θεῖος, καὶ πάνσεπτος
Ναὸς ουτος· τῆς ἁγίας καὶ ἀθλοφόρου Μάρτυ

---

[1] Πρβλ. Ἀ. Μάμουκα, Τὰ μοναστηριακὰ κτλ. Ἐν Ἀθήναις 1859, σελ. 153.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
12/10/2023 11:35:30 EEST - 167.114.118.212

ρος τῆς Χῦ Μαρήνας· διὰ συνδρομῆς, καὶ ἐξό
δου· ἐν γράμασιν οὐ λέγω· Θς' γὰρ ἴδεν, ὁ ἐρευνὼν
καρδίας· ἔτους ,ζριε ἰνδικτιῶνος ε ἐν μηνὶ αὐ
γοῦστω· ΚΑ
Χεῖρ δημητρίου κακάρα τοῦ ζωγράφου.

Ἤτοι: † *Ἀνεκαινίσθη καὶ ἱστορήθη ὁ θεῖος καὶ πάνσεπτος ναὸς οὗτος τῆς ἁγίας καὶ ἀθλοφόρου μάρτυρος τοῦ Χριστοῦ Μαρίνας, διὰ συνδρομῆς καὶ ἐξόδου ἐν γράμμασιν οὐ λέγω· Θεὸς γὰρ οἶδεν ὁ ἐρευνῶν καρδίας· ἔτους ,ζριε', ἰνδικτιῶνος ε', ἐν μηνὶ Αὐγούστῳ κα'. Χεὶρ Δημητρίου Κακάρα τοῦ ζωγράφου. (Ἔτος 7115 ἀπὸ κτίσεως κόσμου = 1607 ἀπὸ Χριστοῦ).*

Τὸ ἄλλως ἄγνωστον ὄνομα τοῦ ζωγράφου τούτου ἐξεταστέον, ἂν σχετίζεται πρὸς τὰς σημερινὰς οἰκογενείας Κακάρα ἐν Σύρῳ ἢ Κακαρᾶ ἐν Χαλκίδι.

Καθ' ὅμοιον τρόπον συντεταγμένην ἐπιγραφὴν ἀναφέρει ὁ μακαρίτης Γ. Λαμπάκης, ὅτι εὗρεν ἐπὶ κινητοῦ πίνακος τοῦ ἔτους 1739 ἐν τῷ ἐν Λαμίᾳ ναῷ τῆς Παναγίας Δεσποίνης, ἔχουσαν οὕτω: † *Τήνος δὲ τὸ ἔργον ἐν γράμασιν οὐ λέγω· Θς' γὰρ οἶδεν ὁ τὰ πάνταγινόσκων*... (Δελτίον Γ^ον^ Χριστιαν. ἀρχαιολ. Ἑταιρείας, σελ. 43. Ἐν Ἀθήναις 1903)· ὑπάρχει δὲ ὁμοία καὶ ἐν τῇ κατὰ τὴν Μεσσηνίαν μονῇ τοῦ Βουλκάνου, ὡς μ' ἐπληροφόρησαν ὁ καθηγητὴς κ. Ἀδ. Ἀδαμαντίου καὶ ὁ γυμνασιάρχης κ. Ἰω. Πρωτοπαπᾶς.

Ἀνάλογον δεῖγμα χριστιανικῆς μετριοφροσύνης παρατηρεῖται καὶ κατὰ τὴν προγενεστέραν βυζαντινὴν ἐποχήν. Οὕτω, κατ' εὐμενῆ ἀνακοίνωσιν τοῦ καθηγητοῦ κ. Ἀν. Ὀρλάνδου, ἐν τῇ μονῇ τῶν Ταξιαρχῶν παρὰ τὸ χωρίον Χώστια (τοῦ πρώην δήμου Θίσβης) τῆς Βοιωτίας εἶναι κεχαραγμένη ἐπὶ τοῦ ὑπερθύρου τῆς εἰς τὸ Καθολικὸν θύρας εἰσόδου ἡ ἐπιγραφή, **ΤΙΝΟϹ ΤΟ ΔΩΡΟΝ ΤΟ ΓΡΑΜΜΑ ΝΥΝ ΟΥ ΛΕΓΗ**. Ὁ δὲ καθηγητὴς κ. Γ. Σωτηρίου γράφει ἐν σελ. 7 τῆς μελέτης του περὶ τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Δημητρίου Θεσσαλονίκης (Ἐν Ἀθήναις 1920. Ἀνατύπωσις ἐκ τοῦ ἀρχαιολογ. δελτίου τοῦ Ὑπουργείου Ἐκκλησιαστικῶν τοῦ ἔτους 1918) τὰ ἑξῆς: «*Οἱ θεραπευόμενοι προσέφερον ἀναθήματα, ἐκόσμουν διὰ μωσαϊκῶν εἰκόνων τὸν ἁγιόδωρον Ναόν . . . ἐν αἷς ἀνέγραφον μετὰ τῆς χαρακτηριστικῆς τῆς ἐποχῆς ἐκείνης μετριοφροσύνης: ὑπὲρ εὐχῆς οὗ οἶδεν ὁ Θεὸς τὸ ὄνομα*».

Ὁ ἐν λόγῳ παλαιὸς ναΐσκος τῆς Ἁγ. Μαρίνης μετὰ τῶν σωζομένων τοιχογραφιῶν του καὶ τῆς ἀνωτέρω ἐπιγραφῆς εὐχῆς ἔργον θὰ ἦτο νὰ συντηρηθῇ κηρυσσόμενος ὑπὸ τῆς ἁρμοδίας ὑπηρεσίας ἐθνικὸν μνημεῖον.

ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΗΣ Π. ΒΟΛΙΔΗΣ

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
12/10/2023 11:35:30 EEST - 167.114.118.212